

Érvelési hibák II.

Érveléstechnika-logika 4.

Miről lesz szó?

- Informális érvelési hibák.
- **Érzelmekre apellálás:** szájalomra apellálás, fenyegetésre apellálás, jutalomra hivatkozás, közvélekedésre apellálás, „más is ezt csinálja”.
- **Hitelességet érintő érvelési hibák:** személyeskedés és tekintélyre hivatkozás, a személy lejáratása, a személy elfogultságára hivatkozás, a személy következetlenségére való hivatkozás, a személy inkompetenciájára hivatkozás, válasz a személyeskedésre, tekintélyre hivatkozás, rossz hivatkozás, egyoldalú hivatkozás, a szakértő félreértelmezése, azonosíthatatlan hivatkozás, a tekintélyre hivatkozó érvelések kritikája.

Érvelési hibák

- Végtelen sok hibás érvelés van.
- Érveléstechnikai szempontból azoknak az érveléseknek az elemzése hasznos és érdekes, amelyek gyakran fordulnak elő, sokszor hibásak a racionális vita szempontjából, ugyanakkor pszichológiai okokból megtévesztően jónak tűnnek, nagyon meggyőzőnek látszanak. Ezeket nevezzük **érvelési hibáknak**.
- Érvelési hiba tehát minden rossz, de jónak látszó érvelési típus, és ezek esetei.
- Szövegösszefüggéstől függ, hogy hiba-e.

Érvelési hibák

- A szabályok megszegése, egyáltalán az **érvelési hibák** létrejöhetnek:
 1. **Szándékoltan:** Ha valójában tudatosan nem a helyes álláspont megtalálása az igazi, fő célunk. (A győzelem, a másik kikészítése stb.)
 2. **Nem szándékosan:** Ha a fő célunk továbbra is a helyes álláspont megtalálása, de
 - nem ismerjük az említett feltételeket
 - időlegesen – nem tudatosan – engedünk más célok felerősödésének, a szabályok megszegésének. Ezzel nem csak a vitapartneret, de saját magunkat is megtévesztjük.

Érvelési hibák

- Az általunk tárgyalandó hibák **a racionális vita szempontjából** tekinthetők hibának.
- Tehát abból a szempontból, hogy akadályozzák a véleménykülönbség feloldását, **a helyes álláspont** kialakítását.

Érvelési hibák

- Ezért ha racionális vitát kívánunk folytatni, akkor fontos, hogy:
 - Ismerjük a racionális vita szabályait, feltételeit.
 - Figyeljük arra, és kérdezzük meg magunktól, hogy vajon betartjuk-e a szabályokat.
 - Biztosítsuk a racionális vita feltételeinek érvényesülését.

Érzelmekek és hitelesség

- Az érvelési hibák racionálisan (rendszerint) nem meggyőzőek, pszichológiai okokból mégis meggyőzőnek tűnnek.
- A nem racionális úton történő meggyőzés szempontjából a két legfontosabb pszichológiai tényező: az **érzelem és a hitelesség**.

I. Az érzelmekre apellálás esetei

- Ha a befogadót sikerül érzelmileg befolyásolni, akkor gyenge érvelések is nagyon erősnek tűnhetnek
 - Szánalomra apellálás
 - Fenyegetésre apellálás
 - Jutalomra hivatkozás
 - Közvélekedésre apellálás
 - Más is ezt csinálja hiba

Szánalomra apellálás

- A szánalomra apellálás hibáját követi el az az érvelő, aki nem indokolja, hogy egy cselekedet helyes vagy ésszerű, mindössze együttérzést, szánalmat próbál ébreszteni, hogy ezek segítségével vegye rá a másik felet, hogy azt tegye, amit az érvelő szeretne.
- Példák:
 - Tételkidolgozás idején olyan csoporttárs keres fel, akivel az évek alatt alig beszéltél: *„Jaj, nem tudnál pár tételt átküldeni? Olyan sok dolgom volt mostanában, annyit dolgozom, légyysziiiiii.”*

Szánalomra apellálás

- Másik példa:
- A diákok egyik leggyakoribb érvelési eszköze:
- - *Tanárnő, olyan sokat készültem. Nézze meg, kidolgoztam az összes tételt. Otthon is sokat segítek az idős szüleimnek. Ráadásul csak három pont hiányzik a jeleshez!*

Szányalomra apellálás

- Amit a diák elmond, az logikailag **teljesen irreleváns** a dolgozat értékelése szempontjából: ez egyáltalán nem indokolja, hogy miért kellene neki jobb jegyet adni, mint amit megérdemel.
- Viszont alkalmas arra, hogy a tanárnő érzelmeit mozgósítsa. A mondottak érzelmi alapon, és nem racionális indokok segítségével kívánják elérni azt, hogy a tanár a vizsgán elért jegyet jelesre módosítsa.

Szánalomra apellálás

- *A: Szerintem X üzletkötő alkalmas arra, hogy a céget külföldön is képviselje.*
- *B: Szerintem nem, mert nincs tapasztalata.*
- *A: De X felesége most vesztette el az állását, és három kis gyereket nevelnek.*

Szányalomra apellálás

- Az érzelmekre apellálás, s ezen belül a szányalomra apellálás hibája csak akkor merül fel, ha a **szányalomra és az együttérzésre hivatkozás irreleváns a konklúzió tartalmának szempontjából.**
- Erkölcsi, értéktételezéssel kapcsolatos viták folyamán megengedhető, sőt nélkülözhetetlen eszköz lehet az érzelmekre való hivatkozás.

Szánalomra apellálás

- - *Engem már idegesítenek ezek a jótékonyági szervezetek. Mindenütt hirdetésekkel terrorizálnak, hogy adjak pénzt. Mi szükség van erre?*
- - *Hidd el, hogy szükség van rájuk! Olyan szerencsétlen, elesett embereket segítenek, akiknek nincsen lakásuk, betegek, éhesek vagy valami természeti csapás sújtja őket, és akikhez az állami segítség már nem ér el, vagy nem elég. És ha nem hirdetnek, akkor meg honnan tudnának pénzt szerezni mindehhez?*
- A konklúzió az, hogy szükség van a segélyszervezetek munkájára és – ennek következtében – a hirdetéseikre. Ennek alátámasztására a beszélő joggal hivatkozik az együttérzésre.

Fenyegetésre apellálás

- A fenyegetésre hivatkozás hibáját követi el az az érvelő, aki nem indokolja, hogy egy cselekedet helyes vagy ésszerű, hanem megfélemlítéssel próbálja rákényszeríteni a másik felet, hogy azt csinálja, amit az érvelő mond.
- A fenyegetés lehet **explicit** vagy **implicit**.
- Egy *állítás* elfogadása szempontjából logikailag mindig irreleváns a fenyegetés, hiszen a fenyegetés nincs tartalmi összefüggésben az állítással, csupán az állítás elfogadásával.

Fenyegetésre apellálás

- *Csak a legelmaradottabbak gondolkodnak úgy, mint te...*
- *Ébredj fel és kezdj el gondolkodni...*
- *Az igazi férfi bírja az italt, lehajt még egy pohárával.*
- *- Van egy kicsinyke ország, amit különösen kedvelek. És mindenki őket utánozza. Nézd csak meg a Fehér Házat vagy nézd csak meg az Eiffel-tornyot... Tiszta litván építészet.*
 - A fehér ház? Az Eiffel-torony? De hát nem is hasonlítanak!*
 - (lenézően, gúnyosan) Hát, nem mindenki veszi észre..*
- A nyomásgyakorlás eszköze lehet, ha önbecsülésünket, jó hírünket, szellemi és egyéb képességeinket vagy értékeinket kérdőjelezi meg, amennyiben nem értünk egyet, vagy nem járunk el megfelelőképpen.

Jutalomra hivatkozás

- Az érvelések nemcsak azzal operálhatnak, hogy fenyegetik önbecsülésünket, jó hírünket, a képességeinkről kialakult képet, hanem azzal is, hogy „beígérik” mindezek javulását.
- Az érvelő jutalmazhat hízélgéssel, magasabb társadalmi csoporthoz tartozás érzésével, különböző sikerekkel.
- Példa: *Olyan jófej lennél, ha eljönnél. Légyiszi, legyél már ilyen aranyos!*

Közvélekedésre apellálás

- *Mindenki látja, hogy xy. énekes már csak a pénzért csinálja.*
- *Köztudott, hogy a nők hisztisebbek, mint a férfiak.*
- *Az emberek világosan látják, hogy rosszabbul élnek, mint négy évvel ezelőtt. A bőrükön érzik a gazdasági válságot.*

Közvélekedésre apellálás

- A közvélekedésre apellálás hibáját követi el az, aki egy álláspont indoklásaként, amely mellett egyébként más, releváns bizonyítékok is felhozhatók, mindössze azt hozza fel, hogy sok ember, majdnem mindenki, egyetért vele.
- Gyakran nyomatékosítjuk álláspontunkat azzal, hogy mindenki egyetért velünk.
- **Általában az ilyen érvelések több okból is hibásak:**
 - Valószínűleg az általános elfogadottság nem igaz.
 - Ezzel az elfogadottsággal támasztják alá a konklúziót. Ha az elfogadottság igaz is lenne, még az sem lenne garancia. Sok ember is tévedhet.
 - A közvélekedésre apellálással elvágják a további termékeny viták lehetőségét.

Más is ezt csinálja hiba

- A más is ezt csinálja hibát követi el az, aki azzal indokolja egy cselekedet ésszerűségét vagy helyességét, hogy mások is hasonlóan járnak el.
- Példa:
 - *Igyál még, mindenki lehúz még egy kört!*
 - Kocsiban:
 - *Túl gyorsan mész, veszélyes!*
 - *Dehogyan, mindenki ennyivel megy. Nézz körül!*

II. A hitelességet érintő érvelések

- Sokszor vagyunk kénytelenek másoktól kapott információkra hagyatkozni, mert nem értünk a témához, mert nem rendelkezünk a szükséges információkkal.
- Hogyan tudjuk eldönteni, hogy a másoktól származó információk közül melyek megbízhatók, ha magunk nem tudjuk ellenőrizni őket?
 - Az állítás tulajdonságai helyett a forrás tulajdonságaira kell hagyatkoznunk, hogy eldöntsük, elfogadjuk-e az állítást.

Hitelesség

- A **hitelesség** a forrásnak, a beszélőnek az a tulajdonsága, amely valószínűsíti, hogy az általa előadott állítások megbízhatók, elfogadhatók.
- A hitelesség két tényezőt foglal magába:
 - egyrészt azt, hogy az illető ért hozzá,
 - másrészt pedig azt, hogy megbízható, szavahihető, becsületes.
- **Egy személy hitelességét egy állítással kapcsolatban négy tényező jelezheti:**
 - az állítás területén szerzett képzettsége
 - a témával kapcsolatos tapasztalatai
 - a területen elért eredményei
 - az adott területen szerzett tekintélye (elismertsége, pozíciója)
- A **személyeskedés** csökkenteni, a **tekintélyre hivatkozás** pedig növelni igyekszik a forrás hitelességét.

Személyeskedés

- Az egyik leggyakoribb érvelési hiba.
- A személyeskedésre érzékenyek vagyunk, általában visszautasítjuk, ezért gyakran ott is kikérjük magunknak, ahol a személyeskedés nem hibás.
- A vitában a személyeskedés azt jelenti, hogy a partner álláspontja vagy **érvelése helyett a személyét kritizálják.**
- Szavahihetőségét, hozzáértést kérdőjelezzik meg, jellembeli hibáira vagy olyan körülményeire mutatnak rá, amelyek alapján kétségbe vonható az illető hitelessége, és ennek folyamánaként, a vitaképessége az adott témában, vagy esetleg általában.
- A személy támadására épülő érvelésről, röviden **személyeskedésről** beszélünk akkor, amikor a másik személyét, gyakorlatát, indítékait, szándékát kritizálják, és e kritika alapján utasítják el az illető álláspontját, érvelését.

A személyeskedés négy fajtája

- A személyeskedés irányulhat a másik fél:
 1. lejáratására,
 2. elfogultságának feltárására,
 3. következetlenségének bemutatására,
 4. kompetenciájának kétségbevonására.

A személy lejáratása

- A személy lejáratása típusú hibáról akkor beszélünk, amikor az érvelő álláspontját/ érvelését annak alapján utasítjuk el, hogy az érvelő maga valamilyen negatív tulajdonsággal vagy körülménnyel rendelkezik.
- *Sanyi szavára nem lehet adni ebben a kérdésben, mert több füle van mint foga és még az is sokkal több, mint az IQ-ja.*

A személy lejáratása

- Vannak olyan esetek, amikor a személyeskedés nem hibás: amikor a beszélő tulajdonságai, viselkedése vagy motivációi igenis relevánsak az álláspontja szempontjából, a beszélő álláspontja és a kritizált tulajdonsága között tényleg van összefüggés, az elítélhető tulajdonság tényleg alapot ad az álláspont kritikájára.
- Nem hibás a személy támadása, ha X-nek N tulajdonsága releváns az állítás igazsága szempontjából.
- Ilyenkor éppen az a hiba, ha a személy támadását hibásnak minősítjük, és a kritikát pusztán azzal utasítjuk vissza, hogy személyeskedés történt, ami elfogadhatatlan.

A személy elfogultságára hivatkozás

- A személy elfogultságára hivatkozó személyeskedésről beszélünk, amikor az érvelő álláspontját/ érvelését annak alapján utasítjuk el, hogy az érvelő érdekei vagy személyes motivációi alapján elfogult, és csak ezért védi az álláspontot.
- **Másképpen:** bár az érvelő a racionális vitában úgy tesz, mint aki az igazságot keresi, valójában rejtett érdekei vezérlik.

A személy elfogultságára hivatkozás - Példa

Csak azért tartod jónak ezt a döntést, mert imádod Obamát.

- Az elfogultság kritizálása jogos és indokolt is lehet a racionális vita védelmében.
- Úgy dönthetjük el, hogy hibás-e az érvelő elfogultságát támadó kritika, ha megvizsgáljuk az érvelését, illetve ha megvizsgáljuk, hogy a vita során betartja-e a racionális vita szabályait.
- Az elfogultság mindössze annyit indokol, hogy **még kritikusabbak legyünk a partner érvelésével szemben.** De az érvelő elfogultsága önmagában még nem zárja ki, hogy még erős évei is legyenek az állítása mellett.

Személyeskedések hatása

- A személyeskedés pragmatikai hatása rendszerint az, hogy a **bizonyítás kényszerét a megtámadott személyre helyezi át.**
- A személyeskedésre válaszolnia kell, és a támadottnak kell megmutatnia, hogy az adott szituációban a személyeskedés hibás:
 - hogy személyének támadása megalapozatlan,
 - vagy hogy ennek alapján nem lehet álláspontját, érvelését vagy vitaképességét kétségbe vonni.
- Ha ezt nem teszi, akkor ezzel mintegy elismeri a támadás jogosságát.

Válasz a személyeskedésre

1. Védekezéssel.
2. A személyeskedés visszautasításával.
3. Ha a személyeskedésre a partner támadásával válaszolunk, akkor azt kockáztatjuk, hogy elszabadulnak az indulatok...
4. A védekezés pszichológiai szempontból veszélyes, még akkor is, ha egyébként ésszerű. A kívülállók hajlamosak a védekezést a támadás indokoltságának jeleként értékelni.
5. Amennyiben a személyeskedés hibás volt, úgy ez ésszerű eljárás, ráadásul pszichológiailag is hatásos. Ha a személyeskedés nem volt hibás, akkor maga ez a visszautasítás lesz érvelési hiba. Ám pszichológiailag ilyenkor is hatásos, mert a személyeskedést általában minden további megfontolás nélkül hibának tekintjük.

Hitelesség

- A **hitelesség** a forrásnak, a beszélőnek az a tulajdonsága, amely valószínűsíti, hogy az általa előadott állítások megbízhatók, elfogadhatók.
- A hitelesség két tényezőt foglal magába:
 - egyrészt azt, hogy az illető ért hozzá,
 - másrészt pedig azt, hogy megbízható, szavahihető, becsületes.
- Egy személy hitelességét egy állítással kapcsolatban négy tényező jelezheti:
 - az állítás területén szerzett képzettsége
 - a témával kapcsolatos tapasztalatai
 - a területen elért eredményei
 - az adott területen szerzett tekintélye (elismertsége, pozíciója)
- A **személyeskedés** csökkenteni, a **tekintélyre hivatkozás** pedig növelni igyekszik a forrás hitelességét.

Tekintélyre hivatkozás

- Tekintélyre hivatkozásról beszélünk, amikor egy állítást azért tekintünk igaznak/ helyesnek, mert tekintélyes személy állította azt.
- A tekintélyre hivatkozás ésszerű a racionális vitában, ha az állításra vonatkozó közvetlen bizonyítékok nem állnak rendelkezésre, a tekintély az adott terület szakértője, és a szakértők egyetértenek a kérdés megítélésében.
- A szakértelem nagyon erősen egy vagy néhány szűk területre korlátozódik. Még egy széles látókörű Nobel-díjas biológus sem lehet az egész biológia szakértője, csak azon belül egy részterületé.

Hibás tekintélyre hivatkozás

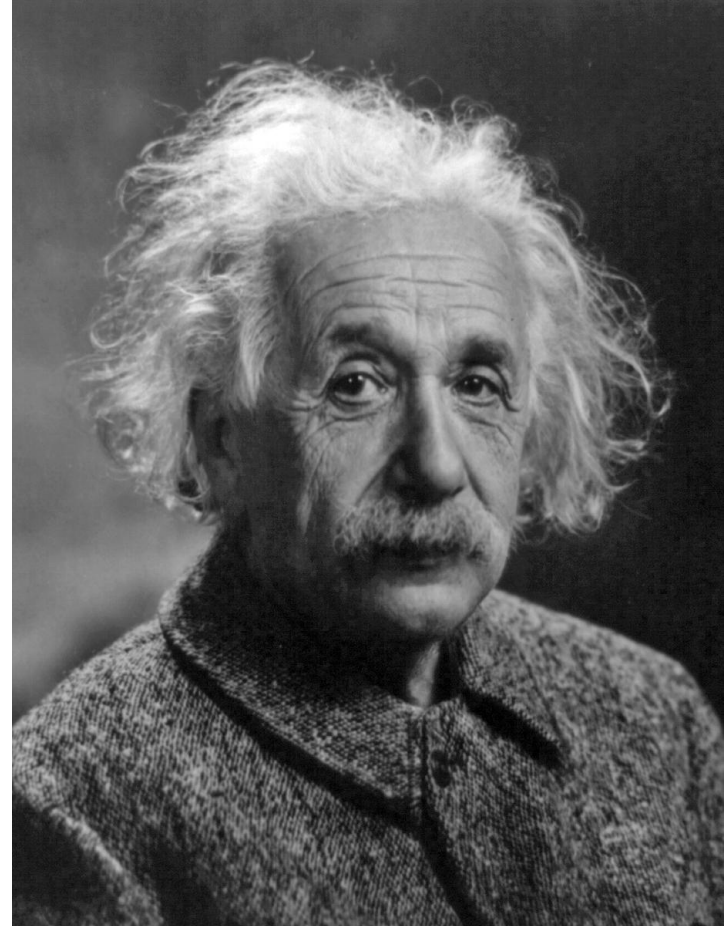

- Az illető nem az állítással kapcsolatos terület szakértője, hanem az állítással kapcsolatban érdektelen szempontból szakértő vagy tekintély.
 - A szakértő tekintélyét az állítás elleni érvek elhallgattatására használjuk fel.
 - A szakértők sem értenek egyet az állítás megítélésében.
 - A szakértő nem is azt állította, hogy A.
 - A szakértő elfogult, és az adott helyzetben nem szakmai álláspontot képvisel.
 - A szakértő azonosíthatatlan, vagy nincs is semmilyen tekintély vagy szakértő a háttérben.
- Ezek kombinációja is előfordulhat.

Rossz hivatkozás

- *Az „Einstein is megmondta, hogy az agyunk mindössze 10%-át használjuk” kijelentés első hallásra meggyőző lehet, ám gondoljuk végig: Einstein nem biológus volt, hanem zseniális fizikus. Ráadásul tudományos tevékenysége a 20. első felét ölelte fel, s azóta a biológia rendkívül sokat fejlődött.*
- *Az Eurovit tabletta tuti jó, mert Varga Dániel vízilabdázó ezt ajánlja a reklámban.*

Rossz hivatkozás

- Gyakran nem a megfelelő személyre hivatkozunk egy kérdésben.
- A rossz szakértőre hivatkozás hibáját követi el, aki olyan tekintélyre hivatkozik, akinek az adott állítás igazságának megítélése a szakterületén kívül esik, vagy aki olyan, pusztán csak népszerű emberre hivatkozik, aki esetleg semmilyen kérdésben nem számít szakértőnek.

Rossz hivatkozás

- A rossz szakértőre, tekintélyre hivatkozás két fő fajtája lehet különösen megtévesztő.
 - A hivatkozott személy, a szaktekintély ténylegesen egy olyan terület szakértője, amely közvetlenül vagy közvetetten kapcsolatba hozható a szóban forgó szakterülettel. (De mégsem a szóban forgó terület szakértője.)
 - Az adott területnek vagy kérdéskörnek nincs is általánosan elfogadott szakértője.

Rossz hivatkozás

- *„Figyelj, gondolj arra, hogy Einstein, a nagy tudós maga is hitt Istenben.”* (Tehát tőlünk is ésszerű, racionális lépés lenne, ha elfogadnánk Isten létezését.)
- A kérdés itt nem csak abban áll, hogy vajon Einstein ténylegesen a szakértője a szóban forgó területnek, hanem az is, hogy egyáltalán létezik-e az adott problémakörnek általánosan elfogadott szakértője.

Egyoldalú hivatkozás

- Bizonyos kérdésekben, bizonyos állítások megítélésében az egy szakmához tartozó szakértők is vitatkoznak.
- Az egyoldalú (szakértőre, tekintélyre) hivatkozás hibáját követi el az, aki olyan kérdésben, amelyben a szakértők is különböző álláspontokat képviselnek, egyoldalúan csak a számára kedvező szakvéleményre hivatkozik, és azt úgy mutatja be, mintha egy szakterület általánosan elfogadott álláspontja lenne.
- Az egyoldalú hivatkozás veszélye úgy csökkenthető, ha több szakértőt kérdezőnk meg, vagy tájékozódunk a lehetséges szakmai álláspontokról.
- Ha pedig egy szakterületen az adott kérdésben egymásnak ellentmondó álláspontok is legitimek, akkor a szakértőre hivatkozás teljesen súlytalan.

Egyoldalú hivatkozás

- Kormányzati hivatalnok nyilatkozik a rádióban:
- *„A mai napon publikált független szakértői elemzés szerint az infláció éves szinten 2,9 %-ra várható. Ez megerősíti előrejelzésünket.”*
- Csakhogy előfordulhat, hogy a négy független és mértékadó gazdaságkutató műhely közül csak ez az egy adott a kormány számára kedvező adatot, a másik három előrejelzésében pedig magasabb érték szerepel.

A szakértő félreértelmezése

- A szakértők bonyolultan, szakkifejezések segítségével, és főképpen sok feltétellel, finom megkülönböztetéssel körülbástyázva szoktak állást foglalni.
- A szakértő félreértelmezése miatt hibás a tekintélyre hivatkozás, ha a szakértő nyilatkozat oly módon fogalmazzuk át, hogy az átfogalmazott nyilatkozattal kapott következtetés (pusztán az átfogalmazásnak köszönhetően) erősebb, mint az eredetivel adódó.

Azonosíthatatlan hivatkozás

- A szakértő kifejezés önmagában is meggyőzőerővel rendelkezik.
- - *Te megeszed ezt a génkezelt paprikát?*
- *Miért ne? Engem nem zavar.*
- **Szakértők szerint** a génkezelt élelmiszerek veszélyesek az ember számára.
- - *A férfiak sokkal alkalmasabbak természettudósnak, míg a nőknek a verbális képességeik jobbak.*
- *Ezt honnan veszed?*
- **Brit tudósok megállapították**, hogy a férfiak agyának az a területe fejlettebb, amelyik a természettudományokban nélkülözhetetlen képességekért felelős, míg a nőknek azon agyterülete, amelyik a nyelvkészségért.

Azonosíthatatlan hivatkozás

- A szakértő kifejezés önmagában is meggyőzőerővel rendelkezik.
- A vitákban nagyon gyakori- sőt ez az általános-, hogy minden további pontosítás nélkül hivatkozunk a szakértőkre. A mögött lehet egyszerű lustaság vagy tudatlanság, ám lehet manipuláció is: nem is igazi szakértő az, akinek a véleményére hivatkozunk.
- Ha a szakértőről mindössze annyit tudunk, hogy vitapartnerünk azt mondja róla, hogy szakértő, és semmi más, és partnerünk sem tud több információval szolgálni róla, akkor nem sok alapunk van elfogadni ennek a fantomszakértőnek az álláspontját.
- Az **azonosíthatatlan szakértőre, tekintélyre hivatkozás** hibájával találkozunk, ha a forrás tekintélye az adott kérdésben nem derül ki, pusztán attól lesz tekintély, hogy az érvelő az adott érvelésben tekintélynek nevezi.

Tekintélyre hivatkozás

- A tekintélyre apelláló érvelésekben kimutatott hiba nem ad alapot a konklúzió visszautasítására, indokolja viszont, hogy további információk nélkül ne fogadjuk el az érvelést.
- Feljogosít minket arra, hogy kérdésekkel tisztázzuk a tekintélyre hivatkozás erősségét. Vagyis a bizonyítás kényszerét jogosan hárítjuk át arra, aki a tekintélyre hivatkozás eszközével élt.
- A tekintélyek sem csalhatatlanok. Az indokolt ellenvélemény mindig jogosult. Hiba tehát, ha a tekintélyből arra következtetünk, hogy további vitának helye nincs.

Hogyan ismerjük fel, ha hibás?

- Valóban szaktekintély van-e az állítás mögött, vagy csak egy népszerű személyiség?
- Azonosítható-e a szakértő, akinek a szaktekintélye alapján a neki tulajdonított állítás elfogadható?
- Mennyire tekintélyes, elismert az illető a saját szakterületén?
- Az adott állítás igazságának megítélése az idézett szakértő szakterületére esik?
- Szó szerint hivatkoznak a szakértőre, vagy csak tartalmi hivatkozás történik? Ha csak tartalmi hivatkozás történik, akkor a szakértő állásfoglalásának értelmezése nem hagy-e figyelmen kívül fontos megkötéseket, bizonytalansági tényezőket, kivételeket, amelyek figyelembevételére pedig jelentősen gyengíti a szakértőre hivatkozó érvelést?
- Egyetértés van-e a kérdésben az adott terület szakértői között? Eseti kivételek vannak, vagy széles körben elfogadott eltérő vélemények? Milyen természetű a vélemények közötti eltérés?